

Tomasz Bojar-Fijałkowski

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

tbojar@ukw.edu.pl

ORCID: 0000-0001-6979-8207

<https://doi.org/10.26881/gsp.2023.4.06>

Cele klimatyczne w działalności przedsiębiorców – o zapomnianych prawnych instrumentach zarządzania środowiskowego

Wprowadzenie

Pierwsze dekady nowego tysiąclecia bezspornie potwierdziły zmiany klimatu ziemi, które nauka przewidywała, a którym ludzkość nie umiała czy też nie chciała wystarczająco przeciwdziałać. Obserwowane globalne ocieplenie rodzi realne skutki społeczne, w tym gospodarcze. Wszyscy w jakimś zakresie i stopniu musimy włączyć się w działania na rzecz ochrony klimatu i przeciwdziałania jego zmianom. Dotyczy to zarówno jednostek, jak i organizacji, także tych niezwiązanych z gospodarczym korzystaniem ze środowiska. Cele klimatyczne pojawiają się również w działalności przedsiębiorców. Warto zastanowić się, jakimi instrumentami mogą się oni posługiwać dla zwiększenia ekologizacji swojej działalności w zakresie klimatu, jeśli się na takie działania zdecydują. Jak funkcjonują prawne instrumenty wspomagające proekologiczne działania organizacji na rzecz klimatu?

Próba odpowiedzi na te pytania wymaga zastosowania wobec aktualnie obowiązujących regulacji analizy dogmatycznoprawnej, a w celu pełniejszego zrozumienia – wykorzystania metody historycznoprawnej wobec regulacji wcześniejszych. Tak określone problemy badawcze determinują układ pracy. Część pierwsza przedstawia ewolucję prawa środowiskowego – od gatunkowej ochrony przyrody do prawa klimatycznego. Podniesiono tu także wątek pojęcia prawa klimatycznego oraz jego relacji z prawem ochrony klimatu i prawem klimatu. Część druga skupia się na wskazaniu miejsca celów klimatycznych wśród celów organizacji. Jako że cele te są najczęściej nieobligatoryjne, warto zastanowić się, gdzie w planach organizacji mogą się pojawić i dlaczego. Uwzględniono tu także kasus szczególnych przedsiębiorców, jakimi są spółki publiczne Skarbu Państwa, i jednostek samorządu terytorialnego. Część trzecia, zarazem ostatnia, stawia hipotezę, że dobrym instrumentem realizacji celów klimatycznych w organizacji są systemy zarządzania środowiskowego. Po wyjaśnieniu ogólnych relacji zarządzania, zarządzania środowiskowego i systemów zarządzania środowiskowego wskazano możliwości, jakie systemy te dają organizacji w zakresie

środowiska i klimatu, oraz propozycje działań mogących upowszechnić ten instrument wśród przedsiębiorców. Całość kończą wnioski *de lege lata* oraz postulaty *de lege ferenda*. Pracę oparto na krajowej oraz międzynarodowej literaturze prawa klimatycznego i zarządzania środowiskowego. Stan prawny aktualny na dzień 30 września 2023 r.

Nie mniej ważnym celem autora jest uhonorowanie niniejszą pracą osoby Pani Profesor Janiny Ciechanowicz-McLean. Stąd dobór omawianych zagadnień łączących aktywność naukową Pani Profesor w zakresie prawa środowiskowego ogólnie, a szczególnie prawa klimatycznego, z zainteresowaniami naukowymi autora, do których został przez Janinę Ciechanowicz-McLean zmotywowany. Cel ten stanowi także uzasadnienie dla licznych odniesień do prac z bogatego dorobku Szanownej Pani Profesor też z innych, może mniej znanych, obszarów badawczych.

1. Od ochrony przyrody do prawa klimatycznego

Początki polityki ochrony środowiska, niegdyś zawężonej do ochrony przyrody, ukształtowały się w połowie XVIII w.¹ W Polsce ochrona wybranych elementów przyrody, ze względów obronnych czy też dla zabezpieczenia regaliów królewskich sięga XV w.² Pierwsze umowy multilateralne w obszarze środowiska dotyczyły ochrony jego wybranych elementów³, głównie wód mórz i oceanów. Prawne zainteresowanie klimatem, jeszcze tak nienazwanym, łączy się z ochroną warstwy ozonowej, w tym z przyjęciem Konwencji wiedeńskiej⁴ z Protokołem montrealiskim. Jednak dopiero w wyniku szczytu Ziemi w Rio de Janeiro w 1992 r.⁵ pojawił się akt prawa międzynarodowego poświęcony konkretnie ochronie klimatu⁶. Przełom przyniósł koniec XX w., kiedy zaczęto kwestie środowiska, w tym klimatu, ujmować w kategorii bezpieczeństwa ekologicznego⁷. W konwencji klimatycznej, w mojej ocenie, przewidywano instrumenty miękkie, bardziej prowadzące do zrównoważonego wzrostu ekonomicznego i rozwoju stron

¹ J. Ciechanowicz-McLean, *Prawo ochrony środowiska*, Koszalin 1995, s. 12.

² L. Jastrzębski, *Prawo ochrony środowiska w Polsce*, Warszawa 1990, s. 7–32.

³ W tym: ptaków pożytecznych dla rolnictwa (1902), połowu wielorybów (1931), oczek sieci rybackich i wymiarów ryb (1946), zanieczyszczeniom morza olejami (1954), szelfu kontynentalnego (1958), morza pełnego (1958), Antarktydy (1959), zasobów łososia w Morzu Bałtyckim (1962), zakazu prób broni nuklearnej w atmosferze, w przestrzeni kosmicznej i pod wodą (1963), obszarów wodno-błotnych (1971), fok antarktycznych (1972).

⁴ Konwencja wiedeńska o ochronie warstwy ozonowej, sporządzona w Wiedniu dnia 22 marca 1985 r. (Dz. U. z 1992 r. Nr 98, poz. 488).

⁵ Podczas konferencji ONZ „Środowisko i rozwój” przyjęto: Deklarację z Rio, Agendę 21, Deklarację o ochronie lasów i Konwencję o różnorodności biologicznej.

⁶ Ramowa konwencja Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu, sporządzona w Nowym Jorku dnia 9 maja 1992 r. (Dz. U. z 1996 r. Nr 53, poz. 238; dalej: konwencja klimatyczna).

⁷ Na szczególną uwagę zasługuje Porozumienie paryskie do Ramowej konwencji Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu, sporządzonej w Nowym Jorku dnia 9 maja 1992 r., przyjęte w Paryżu dnia 12 grudnia 2015 r. (Dz. U. z 2017 r., poz. 36).

konwencji. Działania te nie powinny być arbitralnie lub w nieusprawiedliwiony sposób dyskryminujące, albo w sposób ukryty ograniczające handel międzynarodowy⁸.

W prawie polskim ochrona powietrza, nie w kontekście klimatu, tylko zdrowia publicznego, pojawiła się już u zarania II Rzeczypospolitej⁹. W ustawie o ochronie i kształtowaniu środowiska¹⁰ przewidziano karę do trzech lat pozbawienia wolności za naruszenie obowiązków mających na celu ochronę powietrza¹¹. Jednakże jej celem nie była ochrona klimatu, a życia i zdrowia ludzi, świata roślin i zwierząt, gospodarki. Ustawa – Prawo ochrony środowiska poświęciła¹² więcej uwagi kwestiom powietrza. Razem z innymi aktami stworzyła ramy systemu obejmującego oceny jakości powietrza, ochronę, działania naprawcze, regulacje i kontrolę zanieczyszczeń w postaci pozwoleń, działania kompensacyjne, pomiary emisji, opłat, nawet pomoc publiczną dla przedsiębiorców na ochronę środowiska¹³. Ustawa o postępowaniu z substancjami zubożającymi warstwę ozonową¹⁴ wprowadziła do polskiego systemu prawnego instrumenty służące realizacji zobowiązań z Konwencji wiedeńskiej¹⁵ z protokołem montrealским i dalszymi¹⁶. Regulacja ta wpisywała się także w polskie przygotowywania do członkostwa w Unii Europejskiej.

Doktryna jeszcze na początku XXI w. nie dostrzegała potrzeby wyodrębnienia klimatu spośród elementów środowiska. Jednakże w literaturze krajowej wyodrębnił się termin „gospodarcze prawo środowiska”¹⁷. Znaczna część zagadnień przypisywanych gospodarczemu prawu środowiska odnosi się bezpośrednio do kwestii wpływu na klimat przez przedsiębiorców¹⁸, działalność gospodarczą, instrumenty ekonomiczne

⁸ J. Ciechanowicz-McLean, *Instrumenty prawne ochrony klimatu przed i w Europejskim Zielonym Ładzie*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2021, t. 51, nr 3, s. 12. Dziś można ocenić, że to bardziej instrumenty międzynarodowego prawa konkurencji, z obszaru zainteresowania Światowej Organizacji Handlu. Okazały się one mało efektywne w odniesieniu do klimatu, a może bardziej wobec wolnorynkowej gospodarki.

⁹ Art. 2 zasadniczej ustawy sanitarnej z dnia 19 lipca 1919 r. (Dz. Pr. P. P. Nr 63, poz. 371 ze zm.; nie obowiązuje) umieszcza ochronę czystości powietrza pośród zadań ministra zdrowia publicznego. Więcej zob. T. Bojar-Fijałkowski, *Prawo sanitarne w systemie prawnej ochrony środowiska w Polsce*, Bydgoszcz 2019, s. 56–57.

¹⁰ W art. 107 ustawy z dnia 31 stycznia 1980 r. o ochronie i kształtowaniu środowiska (Dz. U. z 1980 r. Nr 3, poz. 6 ze zm.; nie obowiązuje).

¹¹ Był to okres preferowania odpowiedzialności karnej oraz przekonania o skuteczności instrumentów prawnych w ochronie elementów środowiska.

¹² W art. 85–96 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (tekst jedn.: Dz. U. z 2022 r., poz. 2556 ze zm.).

¹³ J. Ciechanowicz-McLean, *Ochrona środowiska w działalności gospodarczej*, Warszawa 2003, s. 67–85.

¹⁴ Ustawa z dnia 2 marca 2001 r. o postępowaniu z substancjami zubożającymi warstwę ozonową (Dz. U. Nr 52, poz. 537 ze zm.; nie obowiązuje).

¹⁵ Konwencja wiedeńska o Ochronie Warstwy Ozonowej, sporządzona w Wiedniu dnia 22 marca 1985 r. (Dz. U. z 1992 r. Nr 98, poz. 448).

¹⁶ J. Ciechanowicz-McLean, *Ochrona środowiska...*, s. 86.

¹⁷ *Gospodarcze prawo środowiska*, red. J. Ciechanowicz-McLean, T. Bojar-Fijałkowski, Gdańsk 2009.

¹⁸ Więcej: E. Zębek, *Obowiązki i działania przedsiębiorców w zakresie ochrony powietrza na tle obowiązujących regulacji prawnych* [w:] *Gospodarcze prawo środowiska*, red. J. Ciechanowicz-McLean, T. Bojar-Fijałkowski, Gdańsk 2009, s. 260–270.

ochrony klimatu, w tym handel emisjami¹⁹ czy energetykę²⁰. Podsumowując, ewolucja prawa ochrony środowiska, jak zauważa Janina Ciechanowicz-McLean, przebiegała od ochrony przyrody przez zieloną gospodarkę do ochrony klimatu właśnie²¹.

Prawo klimatyczne powinno być zatem rozumiane jako zespół norm prawa międzynarodowego, prawa unijnego oraz prawa krajowego, mających na celu przeciwdziałanie antropogenicznym zmianom klimatu²² oraz reagowanie na już występujące skutki takich zmian. Jak wskazuje Janina Ciechanowicz-McLean, prawo klimatyczne ma specyficzny i interdyscyplinarny charakter, gdyż tworzone jest „z góry do dołu”: poczynawszy od prawa międzynarodowego, poprzez regulacje na szczeblu regionalnym, aż do regulacji krajowych. Jest to obszar na pograniczu prawa środowiska, prawa administracyjnego oraz finansowego. Obejmuje wszystkie normy, które służą realizacji celu, którym jest zapobieganie antropogenicznym zmianom klimatu, i łączy prawo ochrony środowiska z prawem gospodarczym poprzez liczne zagadnienia wspólne za pomocą instrumentów prawno-ekonomicznych²³. Janina Ciechanowicz-McLean opowiada się, a autor ten pogląd podziela, za zaliczeniem prawa klimatycznego do gospodarczego prawa środowiska, gdyż łączy ono prawo ochrony środowiska z prawem gospodarczym poprzez liczne zagadnienia wspólne, jak np. handel uprawnieniami do emisji gazów cieplarnianych czy system zarządzania emisjami tych gazów²⁴.

Warto także rozważyć różnice między pojęciami „prawo klimatu” i „prawo klimatyczne”²⁵. „Prawo klimatu”, gdzie „klimat” jest rzeczownikiem w dopełniaczu, należy rozumieć jako reguły ukierunkowane na coś lub kogoś, w tym przypadku klimat, któremu się nadaje określone prawa. Powinno być zatem ono rozumiane jako reguły dotyczące klimatu oraz różnej aktywności z nim związanej lub też prowadzonej wobec niego, w tym jego ochrony. Natomiast „prawo klimatyczne” powinno być rozumiane jako wszelkie regulacje proklimatyczne, adresowane do różnych podmiotów, których działalność ma wpływ na klimat, którzy nań oddziałują w różnoraki sposób²⁶. Tak rozumiane prawo klimatyczne to reguły dotyczące różnych aktywności mających na celu dobro klimatu, uwzględniające klimat jako wartość w działalności gospodarczej lub

¹⁹ Więcej: T.S. Kierciel, *Zezwolenie na udział we wspólnotowym systemie handlu uprawnieniami do emisji* [w:] *Prawo ochrony środowiska jako warunek prowadzenia działalności gospodarczej*, red. J. Ciechanowicz-McLean, T. Bojar-Fijałkowski, Gdańsk 2009, s. 108–112.

²⁰ Więcej: M. Krzykowski, *Formalnoprawne aspekty składowania dwutlenku węgla w polskim ustawodawstwie – wybrane zagadnienia* [w:] *Prawo zarządzania środowiskiem – aspekty sprawiedliwości ekologicznej*, red. M. Nyka, T. Bojar-Fijałkowski, Gdańsk 2017, s. 247–264.

²¹ J. Ciechanowicz-McLean, *Prawo ochrony i zarządzania środowiskiem*, Warszawa 2015, s. 36–50.

²² *Ibidem*, s. 12.

²³ J. Ciechanowicz-McLean, *Prawnoekonomiczne aspekty zmian klimatu* [w:] *Zmiany klimatu a społeczeństwo*, red. I. Grochowska, L. Karski, Warszawa 2011; J. Ciechanowicz-McLean, *Prawo ochrony klimatu*, Warszawa 2016, s. 99.

²⁴ J. Ciechanowicz-McLean, M. Nyka, *Environmental Law*, Warszawa 2016, s. 43.

²⁵ Analogicznie do różnicy między pojęciami „prawo środowiska”, „prawo ochrony środowiska”, „prawo zarządzania środowiskiem” i „prawo środowiskowe”. Więcej zob. T. Bojar-Fijałkowski, *Prawo sanitarne...*, s. 28–30.

²⁶ T. Bojar-Fijałkowski, *Prawo klimatyczne. Część druga: koncepcje i przyszłość*, „Prawo i Klimat” 2022, nr 2, s. 27.

codziennej aktywności jednostki, to „prawo oddziaływania na klimat”. W nim znajdują się regulacje dotyczące energetyki, transportu, budownictwa, przemysłu czy handlu, którym nie sposób współcześnie odmówić przynależności do prawa klimatycznego. W ocenie autora „prawo ochrony klimatu” jest pojęciem najwęższym, zawiera normy mające na celu ochronę stanu klimatu, wskazanego w jakimś konkretnym momencie. Prawo ochrony klimatu, będąc częścią prawa klimatu, analogicznie do prawa ochrony przyrody, określać musi zakres działań dozwolonych i niedozwolonych wobec elementu środowiska, jakim jest klimat. Natomiast prawo klimatu zawiera się w prawie klimatycznym.

2. Cele klimatyczne w działalności organizacji

Zmiany klimatu niosą ze sobą wyzwania także w obszarach, których dotąd z nimi nie utożsamialiśmy²⁷. W działalność na rzecz klimatu po organizacjach międzynarodowych, rządach państw, jednostkach samorządu terytorialnego włączają się organizacje sektora prywatnego i przedsiębiorcy, dla których działania na rzecz środowiska nie są podstawowym przedmiotem działalności. Stąd, o ile nie sposób mieć przekonania, że kolejne umowy międzynarodowe będą z jakichś powodów łatwiejsze do negocjacji i efektywniejsze niż dotychczasowe, o tyle wyraźnie widać skuteczność presji ekonomicznej bogatych rynków, które własnymi regulacjami regionalnymi i krajowymi ustanawiają już bariery wejścia produktów i usług pochodzących z krajów niespełniających standardów środowiskowych. Taka presja, dodatkowo wsparta presją świadomych konsumentów, może przynieść wymierne skutki w zakresie ochrony klimatu.

Europejski Zielony Ład, dotychczasowa doktryna polityczna Unii Europejskiej, staje się prawem powszechnym. Co więcej, unijny legislator tam, gdzie jest to jeszcze możliwe, podwyższa standardy i limity w zakresie redukcji emisji gazów cieplarnianych. Wcielenie w życie Europejskiego Zielonego Ładu wpłynie na wiele gałęzi prawa i obszarów aktywności różnorodnych organizacji, głównie działalności gospodarczej przedsiębiorców²⁸. Tym samym także ci z nich, których działalność jest na pozór daleka od bezpośredniego oddziaływania na środowisko, będą musieli przykładać zdecydowanie większą uwagę do aspektów środowiskowych swojej aktywności.

Podejmowanie działań na rzecz klimatu, także przez organizacje prywatne, już niebawem stanie się warunkiem efektywnego udziału w gospodarce. O potencjale konsumentów do wywierania wpływu na rynki świadczy choćby bojkot przedsiębiorców, którzy nie opuścili rynku rosyjskiego. Ten sam mechanizm może być zastosowany

²⁷ Jak edukacja prawnicza. Bezdyskusyjnie prawo klimatyczne powinno być przedmiotem kursowym na studiach uniwersyteckich nie tylko prawniczych, ale wszystkich. Zob. D. Ireland-Piper, N. James, *The Obligation of Law Schools to Teach Climate Change Law*, „University of Queensland Law Journal” 2021, t. 40, nr 3, s. 319–350; M.A. Young, *Climate Change and Law: A Global Challenge for Legal Education*, „University of Queensland Law Journal” 2021, t. 40, nr 3, s. 351–370.

²⁸ T. Bojar-Fijałkowski, *Rozwój morskiej energetyki wiatrowej w Polsce – uwagi na tle gospodarczego prawa środowiska*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2021, nr 39(51), s. 72.

w przyszłości wobec przedsiębiorców niepodjęających aktywnych działań na rzecz klimatu.

Znaczenie standardów środowiskowych, w tym klimatycznych, zwiększy się wraz ze wzrostem finansowania przedsięwzięć gospodarczych ze środków prywatnych, które może być związane m.in. ze skierowaniem środków Unii Europejskiej do innych niż Polska krajów i regionów czy ogólnym zmniejszeniem wspólnotowego budżetu w wyniku presji płatników netto. Rynek będzie wówczas poszukiwał źródeł finansowania w instytucjach prywatnych, wzrośnie też zainteresowanie marginalizowanymi wciąż instrumentami takimi jak partnerstwo publiczno-prywatne²⁹. Tym samym realizacja celów środowiskowych wejdzie na poziom konkretnych organizacji i ich celów wewnętrznych. Spełnienie określonych limitów czy też podjęcie działań klimatycznych stanie się w przyszłości elementem oceny potencjalnych beneficjentów i ich wniosków o finansowanie. Ci, którzy nie będą uwzględniali w swojej działalności troski o środowisko, będą bądź eliminowani bądź pozbawiani punktów w procesach oceny.

Szczególnie aktywni powinni stać się tu przedsiębiorcy publiczni³⁰, którzy mają wyznaczać właściwe standardy w obszarze społecznej gospodarki rynkowej. Są oni zobowiązani do troski o zrównoważony rozwój i dobro przyszłych pokoleń. Co warto podkreślić, brzmienie ustawy kominowej³¹ w art. 4 ust. 6 nie wyklucza ujęcia celów środowiskowych, w tym klimatycznych, wśród celów zarządczych ustanawianych dla zarządów publicznych spółek. Ustawodawca używa tu bowiem zwrotu „mogą stanowić w szczególności”, co pozostawia możliwość, aby w praktyce użyć innych lub także innych wyznaczników. Katalog ustawy³² jest wciąż otwarty.

W praktyce rady nadzorcze wyznaczające cele zarządcze dla zarządów spółek publicznych trzymają się sztywno listy celów, jakie przykładowo podaje ustawodawca. Pragmatyczni nadzorcy, z obawy czy niezrozumienia, nie wykraczają poza to, co staje się utartą praktyką. Doktryna, jak dotąd, nie podnosi szerzej możliwości wykroczenia poza przykładowe kryteria ujęte w ustawie. Zasadne jest więc, aby to Skarb Państwa

²⁹ Więcej: J. Ciechanowicz-McLean, T. Bojar-Fijałkowski, *Spółeczno-prawne aspekty funkcjonowania ustawy „o partnerstwie publiczno-prywatnym”* [w:] *Partnerstwo publiczno-prywatne*, red. J. Majewski, Gdańsk 2009, s. 25–39; J. Ciechanowicz-McLean, T. Bojar-Fijałkowski, *The regulation of public-private partnership in Poland*, „Ius et Administratio” 2007, z. 4(16), s. 42–51; T. Bojar-Fijałkowski, M. Dziedzic, *Zakres podmiotowy umowy o partnerstwie publiczno-prywatnym na tle polskiego ustawodawstwa*, „Przestrzeń, Ekonomia, Społeczeństwo” 2012, nr 1/1, s. 100–108; B.P. Korbus, M. Strawiński, *Partnerstwo publiczno-prywatne. Nowe formy realizacji zadań publicznych*, Warszawa 2009.

³⁰ Czyli spółki należące w więcej niż 50% do Skarbu Państwa lub jednostek samorządu terytorialnego.

³¹ Ustawa z dnia 9 czerwca 2016 r. o zasadach kształtowania wynagrodzeń osób kierujących niektórymi spółkami (tekst jedn.: Dz. U. z 2020 r., poz. 1907; dalej: ustawa kominowa).

³² Art. 4 ust. 6 ustawy kominowej wymienia przy tym przykładowe cele zarządcze, od których uzależnione jest wynagrodzenie zmienne członków zarządów. Są nimi w skrócie: wzrost zysku; osiągnięcie albo zmiana wielkości produkcji albo sprzedaży; wartość przychodów; zmniejszenie strat, obniżenie kosztów; realizacja strategii lub planu restrukturyzacji; osiągnięcie albo zmiana określonych wskaźników, w szczególności rentowności, płynności finansowej, efektywności zarządzania lub wypłacalności; realizacja inwestycji; zmiana pozycji rynkowej; realizacja prowadzonej polityki kadrowej i wzrost zaangażowania pracowników.

przełamał to błędne i szkodliwe przekonanie. Po pierwsze dlatego, że rolą Skarbu Państwa poprzez nadzór nad spółkami publicznymi jest nie tylko realizacja celów ekonomicznych, ale i innych wpisujących się w społeczną gospodarkę rynkową. Po drugie, gdyż skala oddziaływania Skarbu Państwa na gospodarkę w polskich realiach jest na tyle duża, że jego zachowanie stanowiłoby bodziec i zachętę dla innych właścicieli spółek, w tym w pierwszej kolejności jednostek samorządu terytorialnego.

3. Wykorzystanie instrumentów zarządzania środowiskowego dla realizacji celów klimatycznych

Aktualny etap rozwoju prawa klimatycznego można określić jako jego dominację na płaszczyźnie globalnej i regionalnej pośród regulacji ochrony elementów środowiska, integrację pozostałych polityk wokół klimatu, a ochronę klimatu i przeciwdziałanie efektom jego zmian – jako pierwszy, kluczowy, najszerszy cel polityki i prawa środowiskowego. Równocześnie zaobserwować można ewolucję w zakresie instrumentów wykorzystywanych do celów środowiskowych i klimatycznych. Kierunek ten przebiega od instrumentów prawnych do instrumentów ekonomicznych, takie są m.in. instrumenty zarządzania.

W ramach ogólnego systemu zarządzania organizacją wyodrębnia się, zależnie od jej charakterystyki i specyfiki, różne podsystemy³³. Jeden z nich, zarządzanie jakością, stał się załącznikiem dla powstania zarządzania środowiskowego, określanego także jako ekzarządzanie, proekologiczne zarządzanie organizacją czy też zarządzanie oddziaływaniem organizacji na środowisko. Jest ono jedną z funkcji zarządzania realizowaną w konkretnej organizacji czy jednostce, choć ustanowioną i monitorowaną przez odpowiednie organy państwa, co podkreśla jego prawno-ekonomiczny charakter³⁴. Zarządzanie środowiskowe to proces realizowany przez organizację wewnątrz niej samej, mający na celu minimalizowanie jej negatywnego oddziaływania na wszystkie elementy środowiska. Dokonuje się on na podstawie norm obligatoryjnych, utożsamianych z sektorowym prawem ochrony środowiska, jak i dobrowolnych, na przykład regulujących systemy zarządzania środowiskowego, zachodzące w samej organizacji, wedle reguł i pod kontrolą organów państwa. Poza wartością dla środowiska może mieć ono szersze zastosowanie w zarządzaniu³⁵.

³³ M.in. zarządzanie zasobami ludzkimi, zarządzanie strategiczne, finansowe czy zarządzanie jakością.

³⁴ T. Bojar-Fijałkowski, *Nauka o zarządzaniu w gospodarczym prawie środowiska – analiza wybranych pojęć* [w:] *Zasada zrównoważonego rozwoju w wymiarze gospodarczym i ekonomicznym*, red. B. Rakoczy, K. Karpus, M. Szalewska, M. Walas, Toruń 2015, s. 203.

³⁵ Więcej: T. Bojar-Fijałkowski, *Elementy zarządzania jakością i zarządzania środowiskowego wspomagające nowe zarządzanie publiczne w administracji* [w:] *Pomiędzy zarządzaniem publicznym a ogólną teorią administracji*, red. E. Jasiuk, G.P. Maj, K. Sikora, S. Wrzosek, Radom 2013, s. 127–144; T. Bojar-Fijałkowski, *Zarządzanie środowiskowe jako instrument wspomagający partycypację społeczną w ochronie środowiska na szczeblu lokalnym* [w:] *Praktyczny wymiar demokracji lokalnej. Podmioty, instrumenty i wdrażanie polityk publicznych*, red. A. Kołomycew, B. Kotarba, Rzeszów 2013, s. 150–162.

Dwoma podstawowymi instrumentami zarządzania środowiskowego w organizacji są systemy ISO serii 14000³⁶, będący zbiorem kilkunastu norm dotyczących zarządzania środowiskowego, oraz EMAS (*Eco-Management and Audit Scheme*). Ten drugi jest efektem odchodzenia Unii Europejskiej od rygorów administracyjnoprawnych w kierunku instrumentów opartych na założeniach rynkowych. W odróżnieniu od powstałego w globalnym NGO'sie ISO system EMAS ma swoje unijne³⁷ i krajowe³⁸ umocowanie prawne.

Proces wdrożenia systemu zarządzania środowiskowego według (bardziej rygorystycznej od ISO serii 14000) normy EMAS od organizacji wymaga w kolejności: przeprowadzenia przeglądu środowiskowego organizacji; stworzenia sprawnego systemu zarządzania środowiskowego; przeprowadzenia wewnętrznego audytu środowiskowego; opracowania deklaracji środowiskowej; weryfikacji systemu zarządzania środowiskowego przez niezależnego weryfikatora akredytowanego przy Polskim Centrum Akredytacji; złożenia wniosku o rejestrację wraz z oceną weryfikatora do Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska (dalej: GDOŚ). Ten ostatni zasięga w tej procedurze jeszcze opinii właściwego dla siedziby organizacji wójta, burmistrza lub prezydenta miasta, po czym dokonuje, decyzją administracyjną, wpisu organizacji do krajowego rejestru EMAS.

Z obecności w rejestrze organizacja, która decyduje się na to dobrowolnie i samodzielnie ustala swoje cele środowiskowe ponad reguły powszechnie obowiązującego prawa środowiskowego, może uzyskać różnorakie korzyści. Organizacje zarejestrowane w EMAS wskazują wśród korzyści z rejestracji: zrównoważone zarządzanie zasobami, w tym energią i surowcami; zgodność z prawem; stawianie czoła wyzwaniom rynku i wzrastającym oczekiwaniom klienta; przewagę konkurencyjną w aspekcie jakości i dbałości o środowisko; zwiększenie efektywności zarządzania zasobami ludzkimi³⁹; wiarygodność i zaufanie klientów, w tym wzmacnianie rozpoznawalności i rynkowej wartości ich firmy; ogólny zrównoważony rozwój działalności⁴⁰.

³⁶ Więcej: T. Bojar-Fijałkowski, *System ISO 14001 jako instrument międzynarodowego prawa ochrony środowiska*, „Europejski Przegląd Prawa i Stosunków Międzynarodowych” 2011, nr 4(19).

³⁷ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1221/2009 z dnia 25 listopada 2009 r. w sprawie dobrowolnego udziału organizacji w systemie ek zarządzenia i audytu we Wspólnocie (EMAS), uchylające rozporządzenie (WE) nr 761/2001 oraz decyzje Komisji 2001/681/WE i 2006/193/WE (Dz. Urz. UE L 342 z 22.12.2009, s. 1, ze zm.).

³⁸ W Polsce system EMAS opiera się na ustawie z dnia 15 lipca 2011 r. o krajowym systemie ek zarządzenia i audytu (EMAS) (tekst jedn.: Dz. U. z 2022 r., poz. 2013).

³⁹ Więcej: T. Bojar-Fijałkowski, *Rola pracowników i kontrahentów organizacji zarządzanej środowiskowo w systemach ISO 14001 i EMAS* [w:] *Problemy zarządzania we współczesnych organizacjach. Teoria i praktyka*, red. W. Polak, T. Noch, Gdańsk 2008, s. 7–22; T. Bojar-Fijałkowski, *Elementy zarządzania jakością i zarządzania środowiskowego w rozwoju administracji publicznej i jej kadr – dobrowolne instrumenty ekonomiczno-prawne w miejsce dobrych regulacji* [w:] *W służbie dobra wspólnego – ludzie, postawy i kompetencje w administracji publicznej*, red. B. Jaworska-Dębska, A. Dobaczewska, Warszawa 2016, s. 77–89.

⁴⁰ Więcej: *Działalność środowiskowa przedsiębiorstw mikro, małych i średnich*, red. A. Matuszak-Flejszman, Poznań 2015.

System ekozarządzania i audytu EMAS jako publicznoprawny system może odegrać ważną rolę w realizacji zrównoważonego rozwoju, gdyż dąży do równowagi między ochroną środowiska a spełnianiem potrzeb społeczeństwa, przynosi wyraźne korzyści przedsiębiorcom, organom administracji, społeczności lokalnej, a także społeczeństwu. Mimo tych wszystkich zalet wiążących się z jego wdrożeniem system EMAS jest w Polsce mało znany, a instytucje państwowe w zasadzie nie traktują preferencyjnie przedsiębiorców, którzy realizują cele klimatyczne. Anita Kaźmierska-Patrzyzna i Katarzyna Kaźmierska-Stępnik upatrują takiego stanu rzeczy w niewystarczającej polityce informacyjnej dotyczącej systemu⁴¹.

Marek Górski podkreśla, że system ten, zaimplementowany przez przedsiębiorcę, zarówno publicznego, jak i prywatnego, przyczyni się do lepszego wypełnienia celów w zakresie ochrony środowiska i wyeliminowania naruszeń ochrony środowiska⁴². Niestety, z perspektywy dwóch dekad jego funkcjonowania w Polsce widać, że nadzieje te nie zostały zrealizowane. Rząd nie promuje ani tym bardziej nie obliuguje przedsiębiorców wybranych branż do włączania do ogólnych systemów zarządzania instrumentów zarządzania środowiskowego, które w najbardziej oczywisty sposób mogą służyć uwiarygodnieniu proklimatycznej działalności organizacji. Propagowaniu systemów zarządzania środowiskowego nie sprzyjały też zmiany kompetencyjne wobec EMAS. Odpowiedzialność za system krążyła między wojewodami, marszałkami województw, regionalnymi dyrekcjami ochrony środowiska (RDOŚ), aby w końcu trafić do GDOŚ⁴³.

Przy umocowaniu systemów ISO w sferze prywatnej i relatywnym zainteresowaniu ISO serii 14000 ze strony licznych organizacji, które posiadają już certyfikowany system zarządzania jakością, system EMAS wciąż wymaga aktywności ustawodawcy i administracji rządowej, która jest jego piastunem. Zdecydowanie warto go promować. Motywuje on organizacje do zwiększonej aktywności prośrodowiskowej, także większej troski o klimat, nie generując dla państwa żadnych kosztów ani szczególnych obowiązków. Wydaje się oczywiste, że największą zachętą do uczestnictwa w dobrowolnych systemach zarządzania środowiskowego powinny być przywileje w zakresie prawa środowiskowego ustanowione przez ustawodawcę, np. zwolnienia z części opłat czy wybranych procedur, wydłużenie okresów, na jakie przyznawane są decyzje administracyjne. Motywowanie jest jedną z funkcji zarządzania, która w przypadku rozwoju systemów zarządzania środowiskowego w Polsce wymaga szczególnej aktywności. Tymczasem ustawodawca i administracja rządowa zdają się zapominać o ciekawych instrumentach, którymi w tym zakresie dysponują, czym osłabiają zainteresowanie

⁴¹ A. Kaźmierska-Patrzyzna, K. Kaźmierska-Stępnik, *Rola systemu ekozarządzania i audytu EMAS w realizacji zrównoważonego rozwoju*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2015, z. 18, s. 146.

⁴² M. Górski, *System EMAS w polskim porządku prawnym* [w:] *Wybrane aspekty zarządzania wiedzą w organizacji*, red. J. Ejdyś, Poznań 2005, s. 172.

⁴³ Więcej: T. Bojar-Fijałkowski, *Wykonywanie Rozporządzenia (WE) 761/2001 przez organy administracji publicznej w Polsce* [w:] *Finansowanie zadań administracji publicznej ze środków UE*, red. M. Szewczak, M. Ganczar, Lublin 2011, s. 9–20; T. Bojar-Fijałkowski, *Ocena skuteczności systemu zarządzania środowiskowego jako instrumentu prawa ochrony środowiska na przykładzie EMAS* [w:] *Dekada harmonizacji w prawie ochrony środowiska*, red. M. Rudnicki, A. Haładyj, K. Sobieraj, Lublin 2011, s. 219–240.

oraz aktywność przedsiębiorców i innych organizacji w zakresie ochrony klimatu, a szerzej całego środowiska.

Podsumowanie

Powyższe opracowanie uprawnia do wysunięcia następujących wniosków oraz postulatów *de lege lata* i *de lege ferenda*:

- 1) ewolucja prawa środowiskowego przebiega od prawnej ochrony przyrody, przez nieco ogólną, ale globalną ideę zrównoważonego rozwoju, do powstania i rozwoju prawa klimatycznego. Równoległe miejsce norm karnoprawnych w prawie środowiskowym zajęły normy administracyjnoprawne, a obok instrumentów prawnych pojawiły się szeroko stosowane instrumenty ekonomiczne;
- 2) prawo klimatyczne, będące częścią gospodarczego prawa środowiska, to zbiór regulacji służących zmniejszaniu skali oddziaływania organizacji czy jednostki na klimat. Obejmuje ono regulacje w zakresie energetyki, produkcji, handlu itd. Węższym pojęciem jest prawo klimatu, czyli reguły dotyczące różnej aktywności związanej lub też prowadzonej bezpośrednio wobec klimatu. Częścią prawa klimatu jest natomiast prawo ochrony klimatu, skupiające się na ochronie stanu klimatu, określonego w jakimś konkretnym momencie. Prawo ochrony klimatu jest w tym zakresie analogiczne np. do prawa ochrony przyrody;
- 3) w działania na rzecz klimatu po organizacjach międzynarodowych, rządach państw, jednostkach samorządu terytorialnego włączają się dziś organizacje sektora prywatnego i przedsiębiorcy, dla których nie jest to podstawowym przedmiotem działalności. Ich motywacja jest różnorodna. Bywa, że odpowiadają na wymagania rynku i preferencje coraz bardziej świadomych konsumentów. Istotne są też wymagania prawne, a szczególnie skuteczna jest na tej płaszczyźnie Unia Europejska m.in. poprzez implementację doktryny Europejskiego Zielonego Ładu. Udokumentowana aktywność w zakresie środowiska jest coraz częściej warunkiem formalnym uzyskania finansowania działalności gospodarczej. O ile cele środowiskowe często wyznaczają sobie organizacje prywatne, w tym przedsiębiorcy, o tyle Skarb Państwa jako właściciel wiodących w Polsce spółek nie uwzględnia ich wśród celów zarządczych;
- 4) w ramach ogólnego systemu zarządzania każdą organizacją można wyodrębnić liczne podsystemy, w tym zarządzania środowiskowego. Jest to proces, realizowany przez organizację, wewnątrz niej samej, mający na celu minimalizowanie jej negatywnego oddziaływania na wszystkie elementy środowiska, w tym klimatu. Podstawowymi instrumentami zarządzania środowiskowego w organizacji są systemy ISO serii 14000, będące elementem dużej serii instrumentów wykreowanych przez globalną organizację pozarządową, oraz EMAS, ustanowiony prawnie przez Unię Europejską;

- 5) użytkownicy systemów zarządzania środowiskowego wskazują na korzyści, jakie płyną z tego faktu, w zakresie prawnym, ekologicznym i ekonomicznym. System EMAS, w odróżnieniu od ISO, ma umocowanie prawne, a za jego prowadzenie odpowiadają organy administracji rządowej. Aktualnym piastunem systemu EMAS w Polsce jest GDOŚ. Największą zachętą do uczestnictwa w dobrowolnych systemach zarządzania środowiskowego powinny być przywileje w zakresie prawa środowiskowego ustanowione przez ustawodawcę, np. zwolnienia z części opłat czy wybranych procedur, wydłużenie okresów, na jakie przyznawane są decyzje administracyjne. Takich w prawie polskim nie ma, nie prowadzi się także szerokiej działalności informacyjnej o możliwościach, jakie daje system EMAS czy zarządzanie środowiskowe w ogóle;
- 6) ustawodawca i administracja rządowa zdają się zapominać o ciekawych instrumentach ekonomiczno-prawnych, jakimi w tym zakresie dysponują. Osłabiają tym samym zainteresowanie oraz aktywność przedsiębiorców i innych organizacji w zakresie ochrony klimatu, a szerzej – całego środowiska. Informacja o systemach zarządzania środowiskowego oraz zachęty do ich implementacji przyniosłyby szersze uwzględnienie celów klimatycznych w działalności przedsiębiorców i pożytek nam wszystkim.

Literatura

- Bojar-Fijałkowski T., *Elementy zarządzania jakością i zarządzania środowiskowego w rozwoju administracji publicznej i jej kadr – dobrowolne instrumenty ekonomiczno-prawne w miejsce dobrych regulacji* [w:] *W służbie dobra wspólnego – ludzie, postawy i kompetencje w administracji publicznej*, red. B. Jaworska-Dębska, A. Dobaczewska, Warszawa 2016.
- Bojar-Fijałkowski T., *Elementy zarządzania jakością i zarządzania środowiskowego wspomagające nowe zarządzanie publiczne w administracji* [w:] *Pomiędzy zarządzaniem publicznym a ogólną teorią administracji*, red. E. Jasiuk, G.P. Maj, K. Sikora, S. Wrzosek, Radom 2013.
- Bojar-Fijałkowski T., *Nauka o zarządzaniu w gospodarczym prawie środowiska – analiza wybranych pojęć* [w:] *Zasada zrównoważonego rozwoju w wymiarze gospodarczym i ekonomicznym*, red. B. Rakoczy, K. Karpus, M. Szalewska, M. Walas, Toruń 2015.
- Bojar-Fijałkowski T., *Ocena skuteczności systemu zarządzania środowiskowego jako instrumentu prawa ochrony środowiska na przykładzie EMAS* [w:] *Dekada harmonizacji w prawie ochrony środowiska*, red. M. Rudnicki, A. Haładyj, K. Sobieraj, Lublin 2011.
- Bojar-Fijałkowski T., *Prawo klimatyczne. Część druga: koncepcje i przyszłość*, „Prawo i Klimat” 2022, nr 2.
- Bojar-Fijałkowski T., *Prawo sanitarne w systemie prawnej ochrony środowiska w Polsce*, Bydgoszcz 2019.
- Bojar-Fijałkowski T., *Rola pracowników i kontrahentów organizacji zarządzanej środowiskowo w systemach ISO 14001 i EMAS* [w:] *Problemy zarządzania we współczesnych organizacjach. Teoria i praktyka*, red. W. Polak, T. Noch, Gdańsk 2008.
- Bojar-Fijałkowski T., *Rozwój morskiej energetyki wiatrowej w Polsce – uwagi na tle gospodarczego prawa środowiska*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2021, nr 39(51).

- Bojar-Fijałkowski T., *System ISO 14001 jako instrument międzynarodowego prawa ochrony środowiska*, „Europejski Przegląd Prawa i Stosunków Międzynarodowych” 2011, nr 4(19).
- Bojar-Fijałkowski T., *Wykonywanie Rozporządzenia (WE) 761/2001 przez organy administracji publicznej w Polsce* [w:] *Finansowanie zadań administracji publicznej ze środków UE*, red. M. Szewczak, M. Ganczar, Lublin 2011.
- Bojar-Fijałkowski T., *Zarządzanie środowiskowe jako instrument wspomagający partycypację społeczną w ochronie środowiska na szczeblu lokalnym* [w:] *Praktyczny wymiar demokracji lokalnej. Podmioty, instrumenty i wdrażanie polityk publicznych*, red. A. Kołomycew, B. Kotarba, Rzeszów 2013.
- Bojar-Fijałkowski T., Dziedzic M., *Zakres podmiotowy umowy o partnerstwie publiczno-prywatnym na tle polskiego ustawodawstwa*, „Przestrzeń, Ekonomia, Społeczeństwo” 2012, nr 1/1.
- Ciechanowicz-McLean J., *Instrumenty prawne ochrony klimatu przed i w Europejskim Zielonym Ładzie*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2021, t. 51, nr 3.
- Ciechanowicz-McLean J., *Ochrona środowiska w działalności gospodarczej*, Warszawa 2003.
- Ciechanowicz-McLean J., *Prawnoekonomiczne aspekty zmian klimatu* [w:] *Zmiany klimatu a społeczeństwo*, red. I. Grochowska, L. Karski, Warszawa 2011.
- Ciechanowicz-McLean J., *Prawo ochrony i zarządzania środowiskiem*, Warszawa 2015.
- Ciechanowicz-McLean J., *Prawo ochrony klimatu*, Warszawa 2016.
- Ciechanowicz-McLean J., *Prawo ochrony środowiska*, Koszalin 1995.
- Ciechanowicz-McLean J., Bojar-Fijałkowski T., *Społeczno-prawne aspekty funkcjonowania ustawy „o partnerstwie publiczno-prywatnym”* [w:] *Partnerstwo publiczno-prywatne*, red. J. Majewski, Gdańsk 2009.
- Ciechanowicz-McLean J., Bojar-Fijałkowski T., *The regulation of public-private partnership in Poland*, „Ius et Administratio” 2007, z. 4(16).
- Ciechanowicz-McLean J., Nyka M., *Environmental Law*, Warszawa 2016.
- Działalność środowiskowa przedsiębiorstw mikro, małych i średnich*, red. A. Matuszak-Flejszman, Poznań 2015.
- Gospodarcze prawo środowiska*, red. J. Ciechanowicz-McLean, T. Bojar-Fijałkowski, Gdańsk 2009.
- Górski M., *System EMAS w polskim porządku prawnym* [w:] *Wybrane aspekty zarządzania wiedzą w organizacji*, red. J. Ejdyś, Poznań 2005.
- Ireland-Piper D., James N., *The Obligation of Law Schools to Teach Climate Change Law*, „University of Queensland Law Journal” 2021, t. 40, nr 3.
- Jastrzębski L., *Prawo ochrony środowiska w Polsce*, Warszawa 1990.
- Kaźmierska-Patrzyzna A., Kaźmierska-Stępniak K., *Rola systemu ekozarządzania i audytu EMAS w realizacji zrównoważonego rozwoju*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2015, z. 18.
- Kierciel T.S., *Zezwolenie na udział we wspólnotowym systemie handlu uprawnieniami do emisji* [w:] *Prawo ochrony środowiska jako warunek prowadzenia działalności gospodarczej*, red. J. Ciechanowicz-McLean, T. Bojar-Fijałkowski, Gdańsk 2009.
- Korbus B.P., Strawiński M., *Partnerstwo publiczno-prywatne. Nowe formy realizacji zadań publicznych*, Warszawa 2009.
- Krzykowski M., *Formalnoprawne aspekty składowania dwutlenku węgla w polskim ustawodawstwie – wybrane zagadnienia* [w:] *Prawo zarządzania środowiskiem – aspekty sprawiedliwości ekologicznej*, red. M. Nyka, T. Bojar-Fijałkowski, Gdańsk 2017.
- Young M.A., *Climate Change and Law: A Global Challenge for Legal Education*, „University of Queensland Law Journal” 2021, t. 40, nr 3.

Zębek E., *Obowiązki i działania przedsiębiorców w zakresie ochrony powietrza na tle obowiązujących regulacji prawnych* [w:] *Gospodarcze prawo środowiska*, red. J. Ciechanowicz-McLean, T. Bojar-Fijałkowski, Gdańsk 2009.

Streszczenie

Tomasz Bojar-Fijałkowski

Cele klimatyczne w działalności przedsiębiorców – o zapomnianych prawnych instrumentach zarządzania środowiskowego

Obserwowane globalne ocieplenie rodzi realne skutki społeczne, w tym gospodarcze, które dotyczą nas wszystkich. Wszyscy w jakimś zakresie i stopniu musimy włączyć się w działania na rzecz ochrony klimatu i przeciwdziałania jego zmianom. Dotyczy to zarówno jednostek, jak i organizacji, także tych niezwiązanych z gospodarczym korzystaniem ze środowiska. Stąd cele klimatyczne pojawiają się w działalności m.in. przedsiębiorców. Warto zastanowić się, jakimi instrumentami mogą posługiwać się organizacje, w tym przedsiębiorcy, dla zwiększenia ekologizacji swojej działalności w zakresie klimatu. Czy istnieją i jak funkcjonują prawne instrumenty wspomagające proekologiczne działania organizacji na rzecz klimatu?

Tekst niniejszy poświęcony jest ewolucji prawa środowiskowego – od gatunkowej ochrony przyrody do prawa klimatycznego. Podniesiono tu także wątek pojęcia prawa klimatycznego oraz jego relacji z prawem ochrony klimatu i prawem klimatu. Podjęto próbę wskazania miejsca celów klimatycznych wśród celów organizacji, przede wszystkim przedsiębiorców. Jako że cele te są najczęściej nieobligatoryjne, warto zastanowić się, gdzie w planach organizacji mogą się pojawić i dlaczego. Uwzględniono tu także kasus szczególnych przedsiębiorców, jakimi są spółki publiczne Skarbu Państwa i jednostek samorządu terytorialnego. Autor stawia hipotezę, że skutecznym instrumentem realizacji celów klimatycznych w organizacji są systemy zarządzania środowiskowego. Po wyjaśnieniu ogólnych relacji zarządzania, zarządzania środowiskowego i systemów zarządzania środowiskowego wskazano możliwości, jakie systemy te dają organizacji w zakresie ekologizacji i klimatu oraz propozycje działań mogących upowszechnić ten instrument wśród przedsiębiorców.

Poczyniona analiza prowadzi do wniosków *de lege lata* oraz postulatów *de lege ferenda*, m.in. w zakresie potrzeby stworzenia zachęt dla przedsiębiorców do uczestnictwa w dobrowolnych systemach zarządzania środowiskowego w postaci zwolnienia z części opłat czy wybranych procedur, wydłużenia okresów, na jakie przyznawane są decyzje administracyjne. Takich w prawie polskim nie ma, nie prowadzi się także szerokiej działalności informacyjnej o możliwościach, jakie daje system EMAS czy zarządzanie środowiskowe w ogóle. Ustawodawca i administracja rządowa zdają się zapominać o ciekawych instrumentach ekonomiczno-prawnych, którymi dysponują, osłabiając tym samym skłonność przedsiębiorców do uwzględniania celów klimatycznych w ich działalności.

Słowa kluczowe: prawo klimatyczne, cele klimatyczne, przedsiębiorca, zarządzanie środowiskowe, EMAS, ISO.

Summary

Tomasz Bojar-Fijałkowski

Climate goals in the activities of entrepreneurs and other organisations – about forgotten legal instruments of environmental management

The global warming we are witnessing has real social, including economic, consequences that affect us all. We all need to be involved to some extent and to some degree in climate protection and the fight against climate change. This applies to individuals as well as organizations, including those not involved in the economic use of the environment. Hence, climate objectives appear in the activities of businesses, among others. It is worth considering what instruments can be used by organizations, including entrepreneurs, to increase the greening of their climate-related activities. Are there, and how, legal instruments in place to support the climate-friendly activities of organizations?

This text focuses at the evolution of environmental law from species-based nature conservation to climate law. It also addresses the concept of climate law and its relationship to law of the climate and climate protection law. An attempt is made to indicate the place of climate objectives among the objectives of organizations, primarily entrepreneurs. As these goals are most often non-mandatory, it is worth considering where in the organization's plans they might appear and why. The case study of specific entrepreneurs, such as public companies of the State Treasury and local government units, is also included here. The author hypothesises that environmental management systems are an effective instrument for achieving climate goals in an organization. After explaining the general relations of management, environmental management and environmental management systems, the possibilities that these systems give to an organization in terms of environment and climate are indicated, as well as proposals for actions that could make this instrument more widespread among entrepreneurs.

The analysis leads to conclusions *de lege lata* and postulates *de lege ferenda*, e.g. regarding the need to create incentives for entrepreneurs to participate in voluntary environmental management systems in the form of exemption from part of the fees or selected procedures, extension of the periods for which administrative decisions are granted. Such incentives do not exist in Polish law, nor is there extensive information activity on the opportunities offered by EMAS or environmental management in general. The legislator and the government administration seem to forget about the interesting economic and legal instruments they have at their disposal, thus weakening the inclination of entrepreneurs to take climate objectives into account in their activities.

Keywords: climate law, climate goals, entrepreneur, environmental management, EMAS, ISO.